

Besök med Dalarö Hembygdsförening till Mörtö Bunsö 2008-09-20

Ön - En del av ön är naturreservat och sköts i samråd med Länsstyrelsens naturvårdsenhet. Ön ingick en gång i Tyresö gods ägor. Skärgårdsdelen av dessa ägor köptes i början av 1800-talet av den legedomspunne kaptenen Carl P Berg. Först vid den tiden vittnar kyrkoböckerna om boende på ön. Det har genom tiderna funnits ett antal ägare. Ön är fortfarande i privat ägo sedan 75 år, med undantag av militärområdet beläget på öns nordöstra del. Nuvarande ägare är Harriet och Bengt Meyerson.

Huset - På Mörtö-Bunsö finns skärgårdens mest synliga sommarställe. Från verandan, 39 meter över havet, är utsikten vidunderlig och det är ett av få hus som är speciellt utsatt på sjökortet. Det var 1905, mitt under jugendepoken som huset timrades, i tung allmogestil. Brunt timmer både utvändigt och invändigt, grova takbjälkar, vitmenade öppna spisar.

Öfararen vid norra viken

Samling inför promenaden längs ön

Badstranden i öster

Gurli överlämnar en present från hembygdsföreningen

Bengt Meyerson

Om det stora huset finns många legender. Varje epok har givit ett namn till huset som syftar till händelser som huset har anknytning till.

Jaktuset 1905 byggdes huset av den finlandssvenske häradshövdingen G.O. Segerstråhle. Han hade anknytning till Dalarna och sannolikt har han ritat huset tillsammans med en byggmästare från Dalarna.

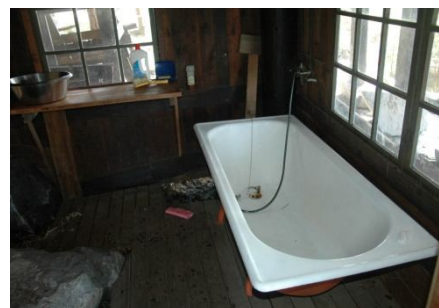
Ryssvillan 1915 förvärvades huset av W. Hellberg, advokat med nära anknytning till socialdemokratiska partiet och Sovjetstaten. Det sägs att ryska representanter och politiker gästade huset för förhandlingar om varor från Sverige till Ryssland bl.a. ett antal lokomotiv. Betalning ska enligt sägner ha gjorts i guld och möjligen även omfattat de ryska kronjuvelerna. Det sägs åtminstone att gullet gömdes på ön

Dags för en kopp kaffe och en smörgås

Interiör från Jaktstugan / Ryssvillan

Badkaret under bottenplattan

Ateljé / Museum

Från samlingarna

Göran på den encylindrig dieseltraktor, Porsche modell 1956

Från samlingarna

Förevisning av naturnära slöjd

Nakna jungfrun

Bengt och Harriet Meyerson

Artikel ur SVD

Publicerad: 25 juli 2003, 15.05. Senast ändrad: 27 mars 2008, 05.09

På Mörtö-Bunsö finns skärgårdens mest synliga sommarställe. Från verandan är utsikten vidunderlig och det är ett av få hus som är speciellt utsatt på sjökortet. En gång var det dessutom plats för dramatiska förhandlingar med representanter för den unga Sovjetunionen. Nu har samma familj haft huset i 75 år.

Högt över havet, synligt från alla håll, ligger Stora huset.

39 meter över havet ligger Stora huset, som det kallas. Ett sjömärke har det varit sedan det byggdes för snart hundra år sedan.

– Den här stigen håller oss i form, konstaterar husets ägare, Harriet och Bengt Meyerson och går före uppför branten. Grova tallar, stenblock. Blåbärsriset lyser grönt. På ett ställe finns märkliga grottformationer.

– Även berget är jugend, påpekar Bengt.

Det var 1905, mitt under jugendepoken som huset timrades, i tung allmogestil. Brunt timmer både utvändigt och invändigt, grova takbjälkar, vitmenade öppna spisar.

Inga dokument berättar varför den finlandssvenske advokaten Georg Otto Segerstråhle lät släpa upp timmerstockar och stenblock på högsta berget. Men det var förmodligen utsikten han ville åt.

Stora huset.

Och för hundra år sedan var det här Skansenaktiga inte något mossigt och musealt, utan djärvt och modernt. Flera radikala arkitekter ritade timmerstugor för folk som följde modet. Eftersom Segerstråhle var finlandssvensk ansågs det länge att den berömda finländske arkitekten Lars Sonck hade ritat det. Men Segerstråhle och en byggmästare från Mora gjorde det på egen hand, det har konstvetenskapsprofessorn Bo Grandien utrett.

Längs den branta stigen måste allt bäras upp till huset. För det riktigt tunga finns en längre omväg över ön. På den körde man förr upp vatten i en tunna, med häst och vagn. Nu finns el, brunn och rinnande vatten där uppe. Och för tunga transporter har hästen ersatts av en encylindrig dieseltraktor, Porsche modell 1956. En klar sevärdhet, bara den.

Strax innan båtfolket som strövar över ön kommer inom synhåll för huset har Meyersons satt upp en informationstavla. Där berättas husets historia, att det inte tillhör Skärgårdsstiftelsen utan är privat och att man tackar för visad hänsyn.

– Ibland står besökare plötsligen inne i köket, berättar Harriet. Men det händer inte ofta. De flesta är hänsynsfulla och kikar bara lite bakom tallarna.

Och de har att kika på. Tungt ligger huset på klippan. Också det branta taket är täckt av trä, tätvuxen och tjärad furu.

En frukostbalkong mot öster, en annan mot solnedgången. En vindstilla kväll, med Jungfrufjärden djupt där nere... Då måste det vara som i paradiset, säger jag.

– Vi har inte varit där, så vi kan inte jämföra, säger Bengt Meyerson.

Ena halvan av huset har en grund av stora stenar. Andra delen ut mot stupet vilar på 22 grova stolpar. Arkitekter har gjort hållfasthetsberäkningar och säger att det är märkligt att huset håller. För här blåser väl alltid?

– Inte så mycket som alla tror, säger Harriet. I de flesta väder är det ganska lugnt. Vinden tar i mera nere vid sundet och upp i dalgången på ön.

Men när det stormar, så knirkar och darrar det gamla huset. Meyersons har varit uppe här i 28 sekundmeter, då gick sjöröken högt upp i skogen.

Vi går runt i huset. Utsikten är bedövande, förstummande. I söder ser man fyren på Huvudskär och långt bort över Ornö. I norr upp mot Sandhamn och Saltsjöbaden. Österut ligger havet, överallt oräkneliga öar och skär. Om natten skimrar färjorna ute till havs som upplysta varuhus.

Den mest magnifika utsikten har man från balkongen högst upp i gaveln. Särskilt fint under åskväder, säger Bengt. En gång har blixten slagit ner, spräckte skorstenen och flyttade elspisen en och en halv meter.

Det stora rummet är högt i tak som en kyrka, eller Zorns gård i Mora. Den öppna spisen är murad med grova granitbumlingar, möblerna är tunga. Långbord och karmstolar som verkar ha stått här jämt.

Numera finns det rinnande vatten i Stora huset, som byggdes 1905. I trappan silar ljuset in i de små bågspjösade fönstren.

I väggarna på stora rummet finns inbyggda lavar i två våningar. Man kan dra för en liten gardin när man ska sova eller vill vara i fred.

– Toppen när man var barn. Man låg och lyssnade på de vuxna som glömde att man var där, minns Harriet. Hennes far köpte Mörtö-Bunsö 1928, Harriet kom hit som baby, det har blivit många somrar på ön.

Före henne har många kändisar övernattnat i sovslavarna, i början på förra seklet. Byggherren Segerstråhle dog 1914 och huset köptes då av Vilhelm Hellberg, en advokat på vänsterkanten som var sambo med skådespelerskan Karin Lindberg. Hennes systrar var gifta med Tor Bonnier och Hjalmar Bergman. Umgänget på Mörtö-Bunsö om somrarna var livligt.

Albert Bonnier, Karins systerson, har berättat om det. Alla gäster roddes över fjärden från Dalarö, när den kraftige Hjalmar Branting och hans fru René kom tillsammans med många matpaket låg relingen inte långt över vattenytan. Efter ryska revolutionen blev Hellberg ombud för Sovjets intressen i Skandinavien. Svenska och ryska kommunister träffades på ön, här gjordes upp stora affärer, bland annat då Sovjet köpte 100 lokomotiv från Trollhättan. Betalning i guld, men att tsarernas kronjuveler skulle ligga gömda på ön är nog bara en skräna.

Däremot stämmer det att Hellberg hyrde in en passagerarbåt från Mälaren, Eskilstuna III, för att bryta handelsblockaden mot Sovjet. På tredje resan till Petrograd sprängdes fartyget, av en mina eller torped, och utnämndes till sovjetisk "hjälpbåt".

Jämfört med det har tillvaron på Mörtö-Bunsö blivit lugnare sedan dess. Hur är somrarna här ute?

Mest arbete, tydligen. Det är ett evighetsjobb att hålla huset i stånd, förstår man när Bengt Meyerson berättar om att byta ut ruttna stockar, tjära taket, lappa, laga och täta.

Det är mycket jobb på ön också. I en dal mot insidan finns jordbruksmark, fruktträd och röda stugor. Ön har varit fast bebodd och odlad sedan början på 1800-talet. När Stora huset hade byggts skötte en arrendator lantbruket.

Numera är det Harriet och Bengt som håller landskapet öppet, röjer sly och låter en flock får beta.

– Man måste hålla uppe den kultur av mångsyssleri som alltid har funnits i skärgården, säger Bengt. Han är professor emeritus vid Uppsala universitet och forskar fortfarande. Men här går han runt i stövlar och praktiserar sina kunskaper som lantbrukare.

– Folk brukar fråga när vi flyttar ut för säsongen. Men det fungerar inte så – vi bor liksom både här och i Uppsala, säger Harriet.

Tilläggsbör att familjen också har ett litet modernt hus i skyddat läge. I Stora huset är en öppen spis den enda fasta uppvärmningen.

– Huset ÄR en börda, det måste man ju säga, medger Harriet. Men en fin börda, som man får försöka vårda efter bästa förmåga. Från Stora husets gavelbalkong har man en milsvid utsikt över Stockholms södra skärgård.